

Med importen af vestlig videnskab har brasilianske læger i de sidste 50 år skiftet fokus fra den seksuelle rolle til valget af seksualobjekt som det centrale for definitionen af det seksuelle subjekt. Hermed er termer som *homoseksualitet* og *biseksualitet* kommet ind i sproget. Men mange af Parkers informanter var i 1982, da han startede sine undersøgelser, ganske ubekendte med kategorier som *homoseksuel* og *homoseksualitet*. Imidlertid blev brugen af disse termer i løbet af 1980'erne mere udbredt, fordi den offentlige debat om aids anvendte termerne, ikke mindst i tv, der i Brasilien ses hver aften af mellem 60 og 80 millioner mennesker.

Dette har betydet, at magten til at definere, hvad der er rigtigt og forkert, ikke længere kun fungerer gennem folkekulturens machismo, men også gennem elitens videnskabelige og medicinske diskurs, som nu tilbyder folk en ny måde at organisere og forstå deres erfaringer på. Imidlertid har der i storbyerne fra starten af 1980'erne udviklet sig mange forskellige homoseksuelle praksisformer. De er modstandskulturer både mod machismo og mod den videnskabeligt begrundede seksuelle identitet, og de er samtidig kendetegnet ved, at de bevidst udforsker mulighederne for at vende op og ned på kønsrollerne, dvs. at sondringerne aldrig ses som absolutte. Årsagen til at dette kan lade sig gøre, er efter Parkers mening, at kategorierne her bestemmes og defineres inden for selve de homoseksuelle subkulturer.

Informanterne vidner om, at denne verden af mænd, der har sex med mænd, kun har kunnet dannes via skabelsen af anonyme storbymiljøer, hvor de sociale kontrolmekanismer er sat delvis ud af kraft, og på grund af den intense forbindelse med udenlandske bøsse miljøer gennem mange former for migration.

Flere kapitler er viet studiet af en mangfoldighed af gensidigt overlappende subkulturer, der udfolder sig i en virkelighed, som hastigt ændrer sig, og hvor det seksuelle begær kan åbne muligheder for nydelse næsten hvornår som helst. Dette kalder Parker *cultures of desire*. Geografisk manifesterer de sig gennem homoerotiseringen af det offentlige rum, idet bestemte lokaliteter i storbyerne tilskrives erotisk betydning, hvor faren og nydelsen i *cruising* danner en spændende cocktail.

Parker mener, at de homoerotiske subkulturer i løbet af 1980'erne og 90'erne har skabt en voksende følelse af fællesskab. Personligt tror jeg, at den homoerotiske storbyverden er

for splittet på grund af sociale og økonomiske klasseskel, etniske forskelle og rivaliserende seksualøkonomiske betydningssystemer til, at der kan blive tale om andet end et overfladefællesskab, selv om jeg ikke betvivler, at der findes oplevede fællesskaber omkring bøssebevægelser og hiv- og aidsbekæmpelse.

Det billede, Parker tegner, minder i det store og hele om, hvad man finder i andre latinamerikanske lande. Det undrer mig derfor ikke, at han er inspireret af Roger Lancasters skelsættende undersøgelser, heriblandt „Subject Honor and Object Shame: The Construction of Male Homosexuality and Stigma in Nicaragua“ (Ethnology 27(2) 1988), og Parker påpeger selv, at han står i gæld til Dennis Altmans analyser. I det hele taget indskrives Parker sig i den internationale bølge af kønsforskning om Latinamerika, der har blomstret i de seneste to årtier, og som her i Norden repræsenteres af forskere som Annick Prieur, Eduardo Archetti og Don Kulick.

Parkers bog rummer ingen epokegørende nye indsigter, men den giver et levende indtryk af brasilianske homoseksuelle mænds opfattelse af deres egne og deres fællers voldsomt foranderlige liv. I første omgang virker det lidt anstrengt, når Parker samtænker de hinanden overlappende kønssystemer i Brasilien og de vilkår, som neoliberalismen sætter for den brasilianske kapitalisme. Men når det gælder brasilianske mænds andel i det globale sexmarked, giver denne samtænkning mening, ligesom det giver god mening, når han forbinder sameksistensen af vidt forskellige seksualøkonomiske systemer med sameksistensen af forskellige produktionsmåder i et tredjeverdensland som Brasilien.

Julius Lund
Romansk Institut
Københavns Universitet

KALPANA RAM & MARGARET JOLLY (eds.): Maternities and Modernities. Colonial and Postcolonial Experiences in Asia and the Pacific. Cambridge: Cambridge University Press 1998. 305 sider. ISBN 0-521-58614-3. Pris: £15.95 (pb).

I de senere år har der inden for antropologien været et stadigt stigende fokus på fødslen som „arena for produktion, reproduktion og forhandling af kultur“ (Van Hollen 1994:501).

Med Brigitte Jordans bog *Birth in Four Cultures* (1993) som pioner på feltet har der udviklet sig en egentlig „anthropology of birth“ (se f.eks. Davis-Floyd & Sargent 1997). Men som Margaret Jolly påpeger i forordet til *Maternities and Modernities*, har dette fokus næsten udelukkende hvilet på graviditet, fødsel og barsel og fortrinsvis i en vestlig kontekst. Kvinders opfattelse og oplevelse af at være mor i ikke-vestlige samfund har derimod sjældent været antropologisk behandlet (blandt undtagelserne er naturligvis Scheper-Hughes 1992). Dette skyldes ifølge Maila Stivens (kap. 2:53), at vestlige, feministiske antropologer længe ikke anså moderskabet for interessant – hverken på det videnskabelige eller subjektive plan. De positionerede sig selv som „vrede døtre“ frem for som potentielle mødre. Da denne negativitet i 1980'erne blev vendt til en dyrkelse af moderskabet, blev „andre“ samfund kun studeret i kulturkritisk øjemed. Målet var at belyse især den biomedicinske fødsel ud fra ofte lettere romantiserede beskrivelser af „traditionelle“ fødselsritualer.

Maternities and Modernities placerer sig eksplicit i forhold til denne manglende eller romantiserede diskussion af moderskab som social og kulturel konstruktion i ikke-vestlige samfund. Formålet med bogen er ifølge forfatterne at fokusere på diskurser om moderskab i lokale, historiske sammenhænge såvel som nutidige videnskabelige (især feministiske) kredse. De konkrete etnografiske eksempler er fra Asien (Sydindien, Bangladesh, Malaysia) og Stillehavsområdet (Fiji, Vanuatu, Papua New Guinea, Solomon Islands) – nogle først og fremmest fra kolonitiden, andre postkoloniale. Skønt geografisk vidtspredt har størstedelen af de studerede samfund været under britisk koloniadministration (eller som Papua New Guinea australsk).

Bogen spænder over et stort tidsinterval og en diskussion af „før“ og „nu“ som indbyrdes afhængige størrelser. Som Stivens skriver om moderne malay-moderskab, kan det kun forstås i kraft af sin historie (Stivens kap. 2:56), og denne veksel mellem fortid og nutid går igen i alle kapitlerne. I den koloniale periode blev de lokale mødres praksis udfordret og i høj grad ændret i civilisationens, rationalitetens og biomedicinens navn. „Oplysningsbudskabet“ fra stat eller mission blev dog ikke alle steder accepteret betingelsesløst. Bogen giver flere eksempler på, at mødre helt eller delvist afviste de velmenende råd (Stiv-

ens kap. 2; Jolly kap. 6; Merret-Balkos kap. 7). Dette er imidlertid ikke sket som ubudne valg. Bogen understreger netop, at kvinders valg i forhold til fertilitet og moderskab før som nu er blevet betinget af de ulige køns-, klasse- og raceforhold, de har indgået i.

Samtidig reflekterer forfatterne over forholdet mellem „os“ og „dem“. I historisk perspektiv fremgår det klart, at udviklingen i kolonierne var tæt knyttet til udviklingen i Europa. Moderniseringen af moderskabet drejede sig ikke kun om medikalisering og disciplinering af mødrenes aktiviteter. De engelske missionsdamers fornemmeste opgave var ofte at lære de „indfødte“ selve moderkærligheden at kende. Denne „moderkærlighed“ var imidlertid en moderne opfindelse også i damernes eget hjemland. England konkurrerede med andre europæiske stater om kontrol over kolonierne, og riget behøvede mænd til hæren og industrien. Imidlertid var børnedødeligheden også her høj og arbejdskraften generelt fysisk svag. „Uddannelsen“ af mødre i kolonierne foregik således parallelt med den indsats, borgeskabet iværksatte hjemme i England for at højne massernes sundhedstilstand og heriblandt især børnenes. Resultatet blev begge steder en modernisering af den sociale kontrol, hvor overvågning af mødres praksis blev et centralt element (Jolly kap. 1:10). I nutidigt perspektiv er forfatterne sig deres position som vestlige, velmenende „medsøstre“ pinligt bevidst. Kritikken fra for eksempel muslimske middelklassekvinder i Malaysia har været hård over for vestlige feministers definition af „sand kvindelighed“ (Stivens kap. 2:52), og især Jolly og Ram forholder sig til denne problematik i henholdsvis indledning og epilog.

Bogens hovedpointe er, at moderskab som social og kulturel konstruktion altid er indlejret i de eksisterende magtforhold. Nogle kvinders moderskab kan derfor fremstå som „naturgivent“, mens andre kvinder på grund af deres race eller klasse må oplæres til at være mødre – oftest af de kvinder, som har magt til at definere sig selv som „gode, naturlige mødre“. Lenore Manderson (kap. 1:26-49) beskriver således, hvordan engelske damer ankom til Malaysia i begyndelsen af dette århundrede med to formål. Det ene var at forhindre yderligere raceblanding mellem „civiliserede“ engelske mænd og „laverestående indfødte“ kvinder. Det andet var i forlængelse heraf at forsøge at højne disse „indfødte“ kvinders opfattelse af moderskab og spædbørnspleje for at skaffe

bedre arbejdskraft til plantagerne. Arbejdskraft til plantagerne er også problemet i Margaret Jollys „Other Mothers: Maternal 'Insouciance' and the Depopulation Debate in Fiji and Vanuatu, 1890-1930“ (kap. 6:177-212). De lokale kvinder på øerne praktiserede børnebegrænsning ved seksuel afholdenhed i længere perioder og almindelig brug af aborter. Dette sammenholdt med dødsfald på grund af nyintroducerede sygdomme og almindelig ud-pining førte til mangel på arbejdskraft. Skylden blev imidlertid lagt på mødrenes lemfældige omgang med deres spædbørn. I sikker forvisning om at de som hvide kvinder vidste mest om fødsler og spædbørnspleje, tog missionskvinderne fat på at uddanne de lokale kvinder. Dette på trods af at hvide kvinder i kolonierne selv led under barske uassisterede fødsler og høj mødre- og spædbørnsdødelighed (Jolly kap. 6:196). Sådan fremtræder beretningerne ikke uden en vis ironi. I Travancore i Sydindien i anden del af det 19. århundrede uddannede et engelsk missionselskab ifølge Jane Haggis således indiske middelklassekvinder til at undervise kvinder på landet i „rigtig, victoriansk moder- og hustruskab“ (Haggis kap. 3:81-113). Blot var der den hage ved projektet, at det netop forudsatte, at middelklassekvinden selv fjernede sig fra hjemmets arne og derved fra sin plads som hustru og mor. Ikke alt faldt ud, som man havde forestillet sig.

Med sin opmærksomhed på kolonitiden og repræsentationen af moderskab snarere end oplevelsen deraf indgår bogen først og fremmest i en diskussion af „the politics of reproduction“ (Ram epilog:278). En del af det empiriske materiale er historiske kilder (beretninger fra missionselskaber, læger, tidlige etnografiske værker o.lign.), som oftest siger mere om de koloniserende end de koloniserede. Dette skaber et tomrum, hvad angår de koloniserede kvinders erfaringer. Dette tomrum udfyldes – ikke altid lige kildekritisk og reflekteret – af de enkelte forfatters forestillinger og slutninger ud fra kildematerialet. Flere af kapitlerne lader imidlertid også lokale kvinder komme til orde, idet de sammenholder det historiske perspektiv – kolonitidens oplysnings- og kontrolprojekter – med en analyse af nutidige sociale og kulturelle spændinger.

Især Kalpana Rams kapitel, „Maternity and the Story of Enlightenment in the Colonies: Tamil Coastal Women, South India“ (kap. 4:114-43) har jeg lyst til at fremhæve. Ram viser meget fint, hvordan diskurser ikke

bare er udvendige i forhold til individet. I hendes udlægning må den enkelte kvinde mediere meget forskelligartede diskurser om kvindelighed og moderskab med sit liv og sin krop. Hun beskriver fiskerkvinder i en lille landsby i Sydindien og deres brug af biomedicinsk praksis ved graviditet og fødsel. Disse kvinder har længe været udsat for først den kristne missions og siden Tamil Nadu regeringens moderniseringsprojekter. Især kvindernes kroppe (reproduktion og seksualitet) har været mål for disse projekter. Ram fokuserer på hospitaliseringen af fødsler og viser, hvordan den ændrede praksis på den ene side har som formål at skabe ansvarlige subjekter, der ikke blindt følger religion og tradition. På den anden side har reformerne som udgangspunkt, at kvinderne i kraft af deres kaste, fattigdom og analfabetisme per definition er underlegne, beskidte og ignorante. I den enkelte kvindes møde med det biomedicinske sundhedsvæsen må hun således forholde sig til begge disse diskurser: hun forventes at tage ansvar, men behandles samtidig som underlegen og uværdig. For hende er det ikke et spørgsmål om at bevæge sig mellem diskurser ved at foretage mentale valg. Hun er på dramatisk vis tvunget til følelsesmæssigt at bevæge sig frem og tilbage mellem ofte modstridende positioner (Ram kap. 4:140).

Maternities and Modernities er en spændende bog, fordi den – inden for hvert kapitel eller mellem kapitlerne indbyrdes – kæder den koloniale fortid sammen med nutiden. Den indeholder mange gode etnografiske eksempler og kapitler, der mere generelt diskuterer kvinders mulighed for at vælge retning i deres eget liv. Jeg personligt kunne godt undvære især indledningens og epilogens forholden sig (både positivt og kritisk) til feministisk teori på feltet. Ved næsten udelukkende at henvise til feministiske teoretikere kommer bogen til at fremstå som en bestræbelse på at udvikle feministisk teori snarere end som et antropologisk projekt, der blandt andre diskuterer med feminister. Samtidig mener jeg, at refleksionerne over magtforholdet mellem antropolog og „indfødte“ og over egen rolle som mor blandt andre mødre godt kunne have fået mere plads. Overvejelserne nævnes i de enkelte introduktionsafsnit, men bliver ikke taget med, når empirien diskuterer. Derved bliver enkelte kapitler lidt for konsterende. Andre kapitler løfter imidlertid op, og bogen er absolut værd at læse for den (feminist eller ej), der er interesseret i moderskab og moderniseringsprocesser.

Litteratur

- Davis-Floyd, R. & C. F. Sargent
1997 *Childbirth and Authoritative Knowledge*.
Berkeley: University of California Press.
- Jordan, B.
1993 *Birth in Four Cultures. A Crosscultural Investigation of Childbirth in Yucatan, Holland, Sweden, and the United States*.
Illinois: Waveland Press.
- MacCormack, C. P. (ed.)
1982 *Ethnography of Fertility and Birth*. London:
Academic Press.
- Scheper-Hughes, N.
1992 *Death without Weeping. The Violence of Everyday Life in Brazil*. Berkeley: University of California Press.
- Van Hollen, C.
1994 *Perspectives on the Anthropology of Birth: A Review. Culture, Medicine and Psychiatry* 18:501-12

*Line Dalsgaard
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

MATTHEW RESTALL: *The Maya World. Yucatec Culture and Society 1550-1850*. Stanford: Stanford University Press 1997. 441 sider. ISBN 0-8047-2745-7. Pris: £45.

Fra i 1960'erne og 1970'erne at være et begreb i manifest, der talte for at udnytte antropologisk teori i forhold til den type empiri, som traditionelt havde været reserveret for historikere, og for omvendt at introducere kildekritik i antropologien, udvikle etnohistorie sig i 1980'erne og 1990'erne til en egentlig institution. Ved at gå til arkiver har etnohistorikere formået at underminere den etnografiske præsens, som i sin mest grelle form bidrog til at male et billede af „primitive“ folk som historieløse og derved relegere Historiens locus til de europæiske kolonimagter. Den etnohistoriske tilgang har i forbindelse med Yucatán-halvøen haft specielt gode vilkår i kraft af især Ralph Roys, der kan siges at have praktiseret etnohistorie, før begrebet var opfundet, idet han allerede fra 1930'erne udnyttede dokumenter skrevet på yukatekisk maya til at lave antropologisk informerede beskrivelser af kolonitidens mayasamfund. Matthew Restall finder sine intellektuelle rødder dels hos Roys, dels mere umiddelbart hos sin lærer James Lockhardt, der er kendt for sit arbejde med nahua-etnohistorie, og som i kraft af de mange

forskere, han har uddannet, har spillet en væsentlig rolle i institutionaliseringen af etnohistorie i det nordamerikanske universitetsmiljø.

Restalls bog har et mere begrænset sigte end den ambitiøse titel lader formode. Snarere end at undersøge yukatekisk kultur og samfund i en 300-års periode ud fra alt tilgængeligt materiale fokuserer bogen selektivt på juridiske akter, især testamenter, jordtransaktioner og klagesager. Ikke desto mindre forsøger Restall ud fra dette materiale at belyse mange sider af mayaernes samfund i kolonitiden. Bogen, der er struktureret som en etnografisk monografi, er i sagens natur mest oplysende, hvor forbindelsen mellem emnets og empiriens natur er tættest. Det er den især i de kapitler, hvor emnet er de juridiske akter selv (kap. 15 „Land Description“, kap. 18 „Notarial Purpose and Style“). Med hensyn til samfundsorganisation lykkes det Restall at udpege som fundamentale kategorier *cah* (landsbyen) og *chibal* (patronymisk organiseret eksogam gruppe). Overordnede kategorier som byalliancer/provinser og underordnede kategorier som kernefamilien synes at spille en mindre væsentlig rolle, i hvert fald i det udnyttede kildemateriale. Restall kaster også nyt lys over onomastik, administration, social mobilitet og sprog (forskellige perioders låneord), men hvad angår emner som dagligliv, køn og religion er bogens bidrag af mere anekdotisk karakter.

Forholdet mellem mayaer og spaniere er et uundgåeligt ledemotiv. Restall tegner et portræt af mayaerne som dygtige strateger, der tidligt formår at udnytte den åbning til relativ autonomi og modstand, som det koloniale juridiske system stillede til rådighed. Mayaerne er ofte vindere i juridiske konflikter, men når de alligevel i mange tilfælde for eksempel må se jord gå dem af hænde, skyldes det egentlig mere koloniasatorernes større økonomiske potentiale, og hvad man kunne kalde en demografisk erobring. Når spanierne således vinder stadigt større fodfæste i *cah*-centrene skyldes det ifølge Restall først og fremmest væksten i den spanske del af befolkningen på Yucatán. *The Maya World* repræsenterer i kraft af sin udnyttelse af et nyt kildemateriale et vigtigt birag til Yucatáns etnohistorie. Det er dog ikke en bog, som kan stå alene, bredere overblik må søges i andre værker.

*Søren Wichmann
Institut for Religionshistorie
Københavns Universitet*